

Representació d'un cavaller de la capella dels templers de Cressac (Charente, França) on es reflecteix la vocació guerrera de l'orde. Molt aviat es van convertir en els defensors més efectius dels estats llatins d'Orient

Els cavallers del Temple

Una part d'història i una altra de llegenda. Els templers, membres d'un dels ordres militars medievals més poderosos, van deixar la seva petjada arreu del territori català perseguint els musulmans. Títllats de lladres i de gent de mala vida, van ser víctimes de la Inquisició i acusats d'heretgia

ANNAAGUILAR

• Els cavallers de l'orde del Temple van fer els vots de castedat, pobresa i obediència. I n'hi van afegir un altre: defensar els camins per on passaven els pelegrins que es dirigien a Terra Santa. Els templers eren, a parts iguals, monjos i guerriers. Una peculiar ambivalència que Bernat de Claravall va definir així: «Són més mansos que els anyells i més ferotges que els lleons, perquè saben compaginar la mansuetud del monjo amb la intrepidesa del soldat».

Eren temps de croades, d'emboacades i de pillatges. Els templers van ser, durant els segles XII i XIII, un dels col·lectius militars més ben organitzats i autosuficients. Es van estendre des d'Occident fins a Orient i van tenir un paper cabdal en la reconquesta dels territoris de la península Ibèrica que eren en mans dels musulmans. Amb l'objectiu de protegir totes les persones que visitaven Terra Santa i els Llocs Sants -i en un context de precarietat política- Hugues de Payens i Godofred de Saint-Omer, cap a l'any 1120 van decidir fundar l'orde

dels Pobres Cavallers de Crist. Aquesta iniciativa de seguida va rebre el vistiplau de la majoria dels estaments.

D'on prové el nom?

El rei de Jerusalem, Balduí II, ben aviat va entendre els beneficis que suposaria tenir uns guerriers no només per protegir els pelegrins, sinó també al seu servei. Per això els va comedir drets i privilegis, i els va deixar instal·lar en unes dependències del seu propi palau, al qual, molts segles abans, hi havia hagut el temple de Salomó. Per això es van anomenar els cavallers del Temple o, col·loquialment, templers. Quan Balduí va deixar aquest palau i es va anar a instal·lar a la torre de David, tot l'espaivaquedar per al nou orde. D'aquí que, segons explica Jesús Mestre al llibre *Els templers*, aquests guerriers consideressin la seva casa fundacional el *Templum Salomonis*.

No va ser, però, fins al concili de Troyes de l'any 1128 que l'Església catòlica va reconèixer aquest ordre i va aprovar-ne la seva primera regla. Bernat de Claravall va jugar un paper cab-

LES FORTALESES TEMPLERES MÉS IMPORTANTS

dal perquè els cristians occidentals els donessin suport. No només els va avalar, sinó que va ser ell qui va inspirar els seus principis, el seu estil de vida i, fins i tot, el model arquitectònic que van escampar a tot el territori (molt semblant a l'estil del Cister).

Rigorosa Jerarquia

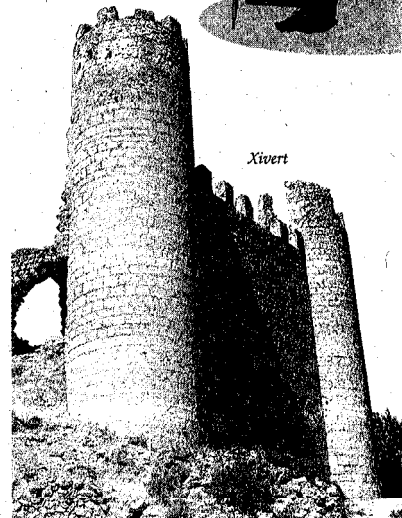
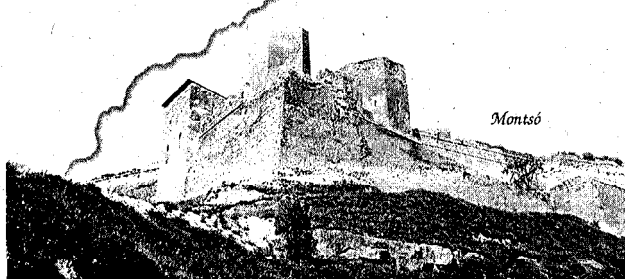
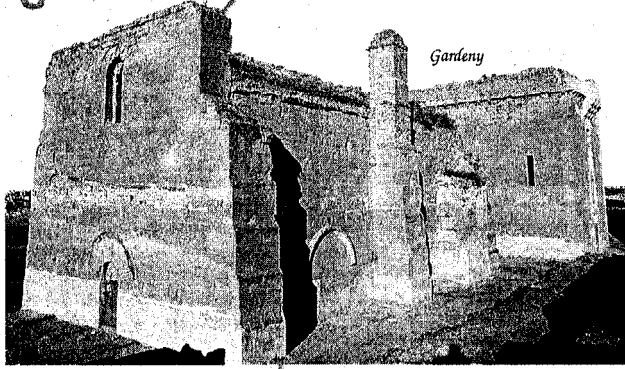
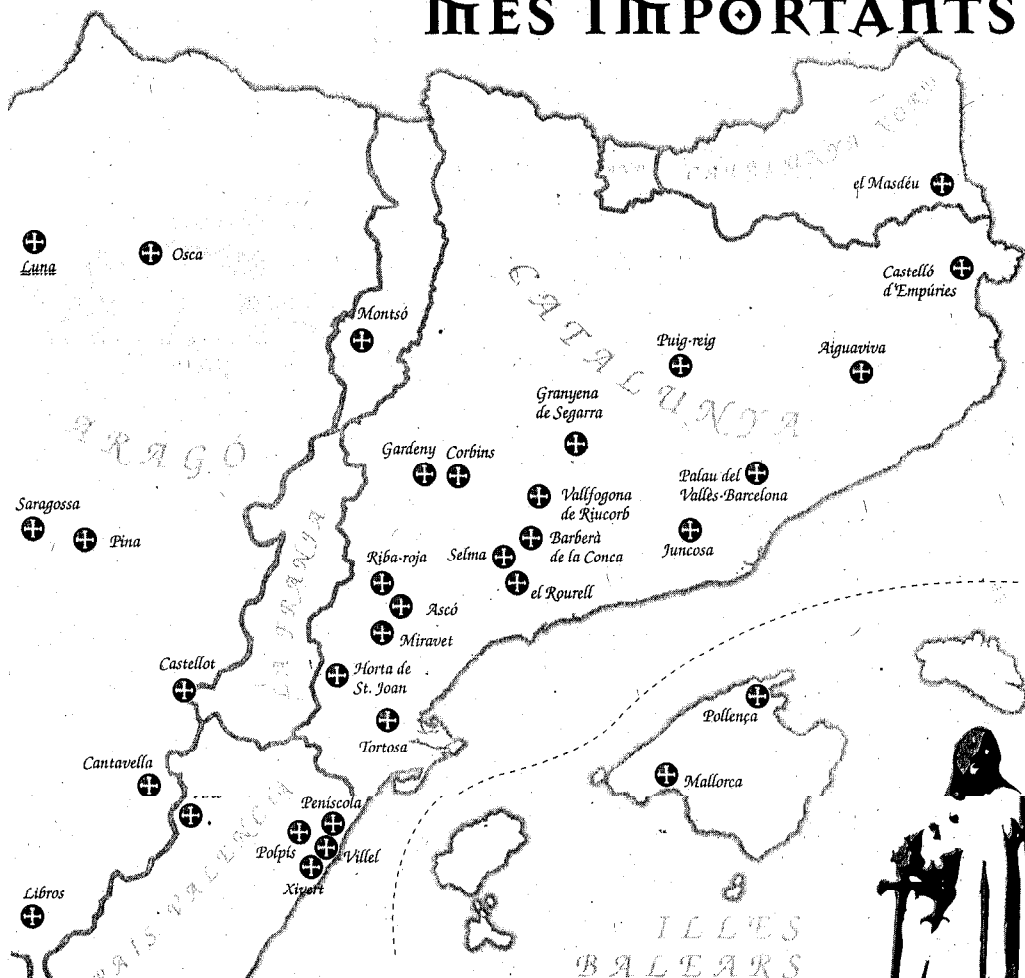
La regla primitiva a la qual obeïen els cavallers del Temple constava de 72 articles. Aquesta establia quin haviadeser el *modus vivendi* dels templers i les seves obligacions, i amb el temps es va anar ampliant, fins que a la segona meitat del segle XIII va arribar a tenir 686 capítols. Entre altres coses explicava quina era la jerarquia que havia de prevaldre dins l'orde. La màxima autoritat la tenia el mestre, que havia de ser consultat per a qualsevol qüestió important. A ell se li havia de professar una obediència absoluta. Sense el seu consentiment, cap cavaller podia anar a Jerusalem, comprar un cavall o rebre correspondència familiar.

Per ordre decreixent, succeïen el mestre el senescal, el mariscal i el comandador. A l'orde hi podien entrar cavallers, laics, servents i capellans. L'entrada d'aquests últims va ser molt important perquè això significava que no depenien de cap bisbat, sinó directament del papa, fet que no va caure gens bé als bisbes.

57 parenostres i poca carn

Els primers articles de la regla estaven dedicats a les responsabilitats religioses. Per als templers era obligatori assistir a matines i als oficis divins. Si les comeses bèl·liques no els permetien anar a missa, es podia suplir amb el res. Quan eren fora del convent, amb 57 parenostres el deute oratori diari quedava saldat.

El menjar es feia en comú i mentre durava el dinar i el sopar es llegia la Sagrada Escripura. A excepció del mestre i dels capellans, no hi havia diferències en el menú. L'alimentació era austera i, si sobrava alguna cosa, es donava als pobres. Tots els divendres i vigílies de grans festes es feia dejuni. De carn en menjaven tres vegades a la setmana i en festes assenyalades, però de vi en bevién diàriament. Durant la setmana, la major part dels àpats es basaven

en sopes i llegums.

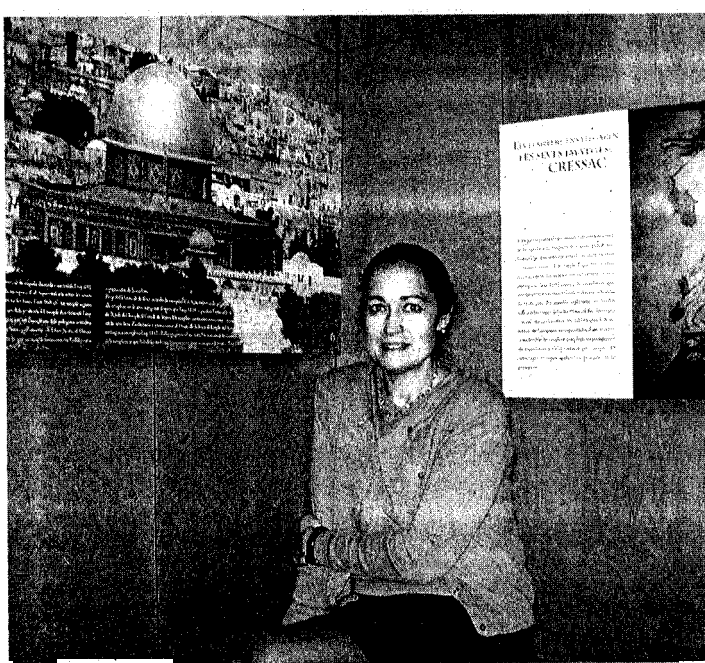
Els templers vestien senzillament i d'un color (blanc, negre o de color terrós). Els cavallers duïen, tant a l'estiu com a l'hivern, una capa blanca a la qual, més tard, van afegir una creu vermella. «Els vestits no poden ser ni arrogants ni ostentosos (...) Quan rebien un vestit nou, han de lliurar el vell», recull Jesús Mestre al seu llibre. Tots havien de dur el cap rapat, tot i que no es prohibia portar barba o bigoti.

Els seus principis morals també eren molt estrictes. «Els germans fugiran, com de la pesta, de la rivalitat, l'enveja, la gelosia, la calúmnia, les murmuracions i la maledicència», deia la regla, que en el darrer article també avisava dels perills dels encants de les dones. «No es pot abraçar cap dona, ni viuda, verge, mare, germana o amiga» i, molt menys, és clar, besar-les.

Organitzats en comandes

El centre principal de l'orde era a Jerusalem. A partir d'aquí s'organitzaven per províncies. A Orient n'hi havia tres (la de Jerusalem, Trípoli i Antioquia). A Occident variaven en nombre i proporcions segons la importància que anaven adquirint. Sota l'autoritat del mestre provincial existien les comandes (o cases), que eren el centre d'una demarcació i se situaven en llocs ben comunicats i estratègics. Es calcula que al segle XIII n'hi podia haver uns 1.500. Comptar amb una considerable xarxa de comandes significava estar a prop de la gent i, per tant, també poder recollir més donatius.

Cada comanda havia de ser autosuficient.

Angels Casanovas davant els plafons de l'exposició que es pot veure a la Fundació Caixa Sabadell. I.A.A.

«Aquí no es va cremar cap templer»

Àngels Casanovas / Arqueòloga i comissària de l'exposició

A.A. / Sabadell

-Se sap quants cavallers de l'orde del Temple hi va haver durant aquests 200 anys?

«Es diu que just al final, quan va caure Sant Joan d'Acra, hi devia haver uns 3.000 cavallers.»

—Tots van morir cremats a la foguera?

«No, no. A França, el rei Felip el Bell, pel seu caràcter i la seva cobdícia d'aconseguir els suposats tresors que l'orde del Temple guardava a la seva casa central de París, va començar un procés,

en el qual va acusar els templers d'heretges. L'octubre de 1307 va maquinari una operació amb la qual es van arrestar tots els cavallers, laics, capellans i servents de França. El mateix dia, a la mateixa hora, van entrar a totes les cases. Van agafar els templers i van fer actuar la Inquisició, que des del papa Gregori IX podia aplicar la tortura. Van començar a torturar els cavallers i en van obtenir confessions.»

—I després?

«El rei va anar intimidant el papa i va aconseguir que aquest últim obrís un procés contra els templers perquè els arrestessin. Al cap de pocs temps, a base de tortures, van

aconseguir més confessions, entre les quals les del gran mestre de l'orde. Aquest sempre estava a Orient, però aprofitant que havia vingut a París per assistir a un concili provincial, també el van arrestar. En aconseguir la seva confessió, el rei francès va escriure als seus col·legues de la cristianclat però a la corona d'Aragó Jaume II primer va actuar amb absoluta prudència. Quan després va rebre la carta del papa també els va fer arrestar. Però aquí no se'n va cremar cap. Se'ls va aplicar la tortura, però els templers de la corona d'Aragó no van confessar mai.»

—És veritat que alguns templers havien estat lladres i gent de mala vida?

«Aquesta és una de les acusacions. La regla francesa dels templers acceptava excomunicats però d'ell bisbe. Dins la mateixa església, els templers sempre van tenir defensors i detractors, els quals no estaven d'acord amb els privilegis que tenien, perquè no pagaven res al bisbe.»

—I les practiques esotèriques són certes?

«Això és del que se'ls acusa. Però no se'ls va acusar de coses gaire més extraordinàries del que s'acusava els heretges a l'època medieval.»

«L'OCTUBRE DE 1307 FELIP EL BELL VA

MAQUINARI UNA OPERACIÓ AMB LA QUAL ES VAN ARRESTAR TOTS ELS CAVALLERS, LAICS,

CAPELLANS I SERVENTS DE FRANÇA. EL

MATEIX DIA, A LA MATEIXA HORA, VAN ENTRAR A TOTES LES CASES»

En la mesura que poguessin, les comandes havien de contribuir a les despeses generals de l'orde. Els templers obtenien els seus beneficis amb la gestió del propi patrimoni i mitjançant les almoines i els donatius que rebien. Explotaven la terra i ramats de bestiar i en comercialitzaven productes derivats. Els templers van tenir fama de prestamistes i banquers, ja que moltes vegades van deixar diners o van guardar joies i diners de particulars. Amb els cèntims que custodiaven començaven importants operacions financeres. Jesús Mestre els defineix com a «cavallers pobres dins d'un orde ric».

Expansió i desaparició

La majoria de les comandes catalanes es van crear durant la segona meitat del segle XII. Per als nobles catalans, Com el comte Ramon Berenguer III, els cavallers van ser una ajuda importantíssima per lluitar contra els sarraïns, fins al punt que van tenir a la corona catalanoaragonesa més castells que tots els altres ordes junts. Les primeres cases organitzades de Catalunya van ser les de les terres de l'Ebre i, a finals del segle XII, bona part de les seves possessions les van concentrar al voltant de Barcelona, al Valles i a Gurb (Osona).

A finals del segle XIII, però, la desfeta de l'orde semblava inevitable. La progressiva caiguda dels enclaus militars d'Orient, alguns fracassos militars, i l'intent de fusionar templers, hospitalers i teutònics van contribuir al seu declivi. D'altrabanda, les riqueses que havia acumulat aquest orde dins l'àmbit de la corona francesa i la por que els templers poguessin suposar un obstacle per a la monarquia absolutista van començar a aixecar sospites i acusacions fins al punt d'acabar en mans de la Inquisició. El 18 de març de 1314, el gran mestre, Jacques de Molay, va ser condemnat pel tribunal inquisitorial juntament amb 38 cavallers francesos, i van morir a la foguera. D'aquesta manera es va posar punt i final a l'orde. Així ho recull l'exposició 700 anys després. Els cavallers del Temple o la vigència d'un mite, que fins al 31 de maig es pot veure a la Fundació Caixa de Sabadell (Valles Occidental).